

Jahtiödeeman periytymisestä (jatkoa jutulle Dreeveri- lehdestä 1/19, s. 25-27)

Vuonna 2014 julkaistu artikkeli *Inheritance and determinants of pulmonary oedema in Swedish hunting dogs* (Egenvall ym. 2014, Veterinary record) käsitteli jahtiödeeman esiintymisen suhdetta koirien sukupuoleen ja vanhempien sairastavuuteen. Tutkimusta varten kerättiin aineistoa niiden Ruotsissa rekisteröityjen dreeverien omistajilta, joiden koirilla oli rekisteröityjä jälkeläisiä vuosina 1992 tai 1994. Koirat, joille syntyi vähemmän kuin kaksi jälkeläistä tuona aikana jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksesta poissuljettiin myös yhden suuren kennelin koirat, jotta ne eivät aiheuttaisi tilastollista harhaa. Myös hyvin nuorena kuolleet koirat ja koirat, joita ei käytetty metsästykseen, suljettiin pois tutkimuksesta. Tutkimukseen valikoituivat yhteensä 58 uroksen ja 96 nartun jälkeläiset, joita oli yhteensä 266. Jälkeläiset olivat 104 pentueesta, joista 25:ssä oli sairaita jälkeläisiä. Sairaita jälkeläisiä oli yhteensä 30 kappaletta. Kaikista tutkimukseen osallistuneista jälkeläisistä sairastuneiden urosten osuus oli noin 16 % ja narttujen noin 7 %. Vuonna 1992 syntyneistä jälkeläisistä noin 15 % oli sairaita ja vuonna 1994 vastaava luku oli noin 8 %.

Tutkimuksen materiaali kerättiin lähettämällä jälkeläisten ja pentueiden vanhempien omistajille kysely, jossa kartoitettiin muun muassa koiran yleistä terveydentilaa, jahtiödeeman oireiden esiintyvyyttä koiralla, mahdollisten kohtausten määrää, metsästyskäytön määrää ja liikunnan määrää metsästyskauden ulkopuolella. Osa ödeematapauksista oli eläinlääkärin varmistamia, osa perustui omistajan ja tutkijoiden arvioon koiran oireiden perusteella. Vanhempien terveystilanteen perusteella jälkeläiset jaettiin kahteen ryhmään: Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat ne jälkeläiset, joiden toisella tai molemmilla vanhemmilla oli todettu jahtiödeema. Toiseen ryhmään kuuluivat jälkeläiset, joiden vanhemmilla ei ollut ödeemaa.

Suurin osa koirista sairastuu yleensä ennen kolmea ikävuotta, mutta sairaus saattaa puhjeta myös myöhemmällä iällä (Egenvall ym. 2003). Tutkimukseen osallistuneissa koirissa oireita vaikutti esiintyvän useammin uroksilla kuin nartuilla. Toisaalta sairaita nartut näyttivät periyttävän hieman todennäköisemmin sairautta eteenpäin kuin sairaita urokset, sillä sairaan nartun jälkeläisistä sairastui noin 25 %, kun taas sairaan uroksen jälkeläisistä sairastui noin 21 %. Jos kumpi tahansa vanhemmista oli sairas, jälkeläisen riski sairastua oli noin 23 %. Jos molemmat vanhemmat olivat terveitä, jälkeläisten riski sairastua oli noin 7 % (Egenvall ym. 2014).

Periytymisasteeksi arvioitiin vuoden 1992 tietojen perusteella 0.34 ja vuoden 1994 datan perusteella 0.28. Periytyvyysaste kuvaa sitä, kuinka suuri osa ominaisuuden eroista (tässä yhteydessä terve/sairas) eläinten välillä johtuu perinnöllisistä tekijöistä. Periytyvyysaste vaihtelee välillä 0-1 ominaisuudesta riippuen (0 = ei lainkaan periytyvyyttä, 1 = täydellinen periytyvyys, alle 0.2 = alhainen, 0.2-0.3 = kohtalainen, 0.4-0.5 = korkea). Geeneillä siis on kohtalainen vaikutus ödeeman ilmentymiseen.

Tutkimukseen liittyy jonkin verran virhelähteitä. Vastausprosentti jäi jokseenkin alhaiseksi, 43-60 % kyselyyn saaneista vastasi. Narttukoirien omistajat vastasivat kyselyyn hieman aktiivisemmin kuin urosten omistajat. Lisäksi on epäselvää, ovatko kaikki jahtiödeemaa sairastaneiden koirien omistajat vastanneet kyselyyn totuudenmukaisesti tai jättäneet useammin vastaamatta kuin terveiden koirien omistajat. Lisäksi täytyy ottaa huomioon muut terveydelliset tilat, jotka voivat muistuttaa jahtiödeemaa. Vain osa koirista oli eläinlääkärin tutkimia. Usein ödeeman oireet ovat melko selkeät, ja toistuessaan johtavat yleensä myös omistajan tekemään oikeaan diagnoosiin. Koirien metsästyskäytössä oli myös huomattavia eroja eri koirien välillä. Virhelähteiden vuoksi tutkimustuloksia ei liene viisasta yleistää voimakkaasti koko dreeveripopulaatioon, mutta niitä voidaan pitää suuntaa-antavana tietona jahtiödeeman periytyvyydestä.

Suomen dreeverijärjestön lehdessä julkaistiin omistajien ilmoitusten perusteella ödeemaan sairastuneet, eläinlääkärin tutkimat koirat ensimmäistä kertaa vuonna 2018 (numero 3/2018). Ruotsin dreeverijärjestö julkaisee vuosittain sekä vuosikirjassa että internetsivuillaan listan ödeemaan sairastuneista ja ödeemaa periyttäneistä, Ruotsiin ja/tai Norjaan rekisteröidyistä koirista. Valitettavasti Suomen dreeverijärjestöllä ei

ole sähköisessä muodossa pohjoismaisia listoja, joskin vuosikirjoja järjestöltä löytyy melko kattavasti. Koska pohjoismainen dreeverikanta on pitkälti samaa kantaa, tai ainakin samoihin esi-isiin pohjautuvaa, lienee myös Suomessa hyödyllistä tutustua Ruotsista ja Norjasta saataviin tietoihin. Taulukossa 1 esitetään Ruotsin vuoden 2018 vuosikirjan pohjalta Ruotsissa rekisteröidyt urokset, joilla on raportoitu kolme tai useampia jahtiödeemaan sairastuneita jälkeläisiä. Taulukossa 2 esitetään vastaavasti nartut, joilla on raportoitu 2 tai enemmän keuhkoödeemaan sairastunutta jälkeläistä. Taulukoiden tiedot on koottu käsin Ruotsin dreeverijärjestön vuosikirjoista ja Hunddatasta (<https://hundar.skk.se/hunddata/index.aspx>) joten virheet ovat mahdollisia. Taulukosta on pois luettu Norjaan rekisteröidyt jälkeläiset/pentueet.

Lähteet:

EGENVALL A., SWENSON L., ANDERSSON K. Inheritance and determinants of pulmonary oedema in Swedish hunting dogs (2004). Veterinary Record, July 31, 2004

EGENVALL A., HANSSON K., SÄTERI H., LORD P.F., JÖNSSON L Pulmonary oedema in Swedish hunting dogs (2003). Journal of small animal practice 44, s. 209-217

Lopuksi omia mietteitä

Ylläolevien taulukkojen kokoaminen oli työlästä mutta kiinnostavaa. Vaikka ne ovatkin vain suuntaa antavia, saa niistä osviittaa ödeematapauksista suhteutettuna jälkeläismäärään. Joidenkin yksittäisten urosten jälkeläismäärät olivat uskomattomia, ja saivat ainakin minut ajattelemaan miten hieno asia on että meillä on rajattu uroksen jälkeläismäärää. Miettikää, miten kapeaksi jalostuspohja ajetaan muutaman uroksen liiallisella käyttämisellä - eikä varmaan tarvitse mainitakaan mitä sitten, jos matadoriurossa periyttääkin huonoja ominaisuuksia tai sairauksia. **Pienilukuisessa rodussa olisi ensisijaisen tärkeää pyrkiä pitämään jalostuspohja laajana ja välttää yksittäisen koiran runsasta käyttöä.** Paljon löytyi myös uusintayhdistelmiä, jotka sinänsä eivät tuo geenipooliin mitään uutta. Myös ödeemaa periyttäneiden koirien keskinäiset sukulaisuussuhteet käyvät taulukoista osittain ilmi. Esimerkiksi Gäddegårdens Stej on isä Majbergets Kallelle, ja Majbergets Micken isoisä on Bosses Elton-Johns. Majbergets Hessa puolestaan on Majbergets Kallen emä.

Niinkuin käy ilmi, ödeemaa periyttäneet koirat ovat myös paljon jalostukseen käytettyjä koiria. Varmasti valtaosalla dreevereistä löytyy sukutaulusta joku ödeemaa periyttänyt tai jopa siihen sairastunut koira. Kokonaan ödeemavapaata linjaa lienee lähes mahdotonta löytää, eikä tässä vaiheessa sellaiseen pyrkiminen ole järkevää, sillä se epäilemättä tapahtuisi muiden ominaisuuksien kustannuksella. Ruotsissa on linjattu jalostussuosituksen suhteen että pentujen sukutaulussa tulisi vähintään toisen vanhemman olla ns. puhdas ödeeman suhteen. Tarkoittaa siis että pentujen sukutaulussa ei saisi tulla jomman kumman vanhemman puolelta esiintyä neljään sukupolveen ödeemaa periyttänyttä tai siihen sairastunutta koira. Tämä on tiukka rajausta mutta toisaalta populaatio on suuri. Koska suomalainen dreeverikanta on pieni ja toistaiseksi meillä ei ödeemaa ole esiintynyt muutamaa tapausta lukuunottamatta, on suositusten ulkopuolelle rajattu ödeemaan sairastuneet koirat, niiden täyssiäruukset ja tautia periyttäneet koirat. Tämä nyt menee osastoon "mututuntuma" mutta epäilen sorkka-ajon olevan osasyyn ödeeman puhkeamiseen ja senkin vuoksi mielenkiinnolla odotan tulevia kausia kun sorkkaeläinten ajo on sallittu. Toivottavasti mututuntumani osoittautuu vääräksi!

Sattuneesta syystä tänä kesänä dreeverien kysyntä on ollut suurta. Sinänsä uudet harrastajat ja pentueet ovat tervetullutta piristystä pieneen rotuun. Kasvattajat ovat parhaansa mukaan yrittäneet vastata kysyntään. Toivon kuitenkin että kasvattajat edelleen suuresta kysynnästä huolimatta muistaisivat panostaa määrän sijasta laatuun ja noudattaa voimassa olevaa jalostusohjesääntöä. Esimerkiksi ajokoetulos on ollut

vuosikymmenien ajan minimivaatimuksena jalostukseen käytettäville koirille. Vaikka tietenkin jalostuksessa on otettava laajamittaisesti huomioon monia ominaisuuksia koskien terveyttä, luonnetta ja käyttöominaisuuksia, eikä tuijotta vain numeroita tai kirjaimia. Aina on tehtävä kompromisseja, eikä yksittäinen koetulos kerro koirasta vielä juurikaan mitään. Jonkinlaiset minimivaatimukset kuitenkin olisi hyvä olla astutettavalle koiralle, kun ajatuksena on tuottaa laadukkaita jälkeläisiä.

Kun pentujen kysyntä on suurta niin jalostuskoirien laadusta on helppoa lipsua. Pennunostajallekaan ei olisi haitaksi suhtautua terveellä kriittisyydellä yhdistelmiin: Miksi valitsen juuri tämän yhdistelmän, ja millaisia käyttöpuolen näyttöjä vanhemmilla on? Onko emälle ja pennuille tarjottu hyvät olosuhteet ja lähtökohdat elämään? Millaisia muita yhdistelmiä on tarjolla? Onko pakko valita juuri tätä yhdistelmään, vai olisiko odotettavissa vielä jotain parempaa?

Tuonti on selkeästi piristynyt, ja on hienoa että ulkomailta tulee mahdollisesti uutta pohjaa jalostukseen. Tuontikoira on jalostuksellisesti iso mahdollisuus mutta terve kritiikki on hyvä muistaa myös näiden kohdalla. Rajan takaa tuotu ei ole automaattisesti huippuyksilö, vaan on senkin saatava näyttönsä koekentiltä. Jalostuksessa tulisi mielestäni tarkkailla mitä nämä koirat periyttävät ennen niiden laajaa käyttöä. Sama koskee tietysti mitä tahansa koiraa. Oli koira mikä tahansa, mutta jos se periyttää vikaa tai sairautta joka vaikuttaa sen jälkeläisen jokapäiväiseen elämään ja ennen kaikkea metsästyskäyttöön, on se jätettävä pois jalostuksesta.

Teksti Heidi Lukin